

Sanatsal Yazılar II

5. HAFTA

TÜR 102 TÜRK DİLİ II

Amaçlar

Bu bölüm tamamlandıktan sonra;

- ❧ Şiir, tiyatro ve senaryo türleri hakkında bilgi sahibi olunması,
- ❧ Şiir türleri arasındaki ayrımın kavranması,
- ❧ Tiyatro türlerinin öğrenilmesi,
- ❧ Senaryonun aşamaları hakkında bilgi sahibi olunması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kavramlar

- ❧ Şiir
- ❧ Şiirin Ahenk Unsurları
- ❧ Şiir Türleri
- ❧ Tiyatro
- ❧ Tiyatro Türleri
- ❧ Senaryo

İçindekiler

- ❧ Şiir
- ❧ Şiirin ahenk unsurları
- ❧ Şiir türleri
 - ❧ Lirik, Epik, Didaktik, Pastoral, Satirik, Dramatik
- ❧ Tiyatro
- ❧ Tiyatro türleri
- ❧ Senaryo

Şiir

Şiir; “zengin sembollerle, ritimle, sözlerle seslerin uyumlu kullanılmasıyla ortaya çıkan edebî anlatım biçimi, manzume, nazım” (Türkçe Sözlük, 2005: 1867) biçiminde tarif edilir. Şiirde duygu ve hayaller, zengin imaj ve sembollerle yoğrularak ortaya konulur. Dil, günlük yaşamda kullanılan dil değildir; şiirin kendine göre işlenmiş bir dili vardır. Sözcükler, mısraların içinde adeta yeni anlamlar kazanarak bambaşka bir dünyayı sergiler.

Şiir

❧ Düşünce aktarmak, bilgi vermek; şiirde temel amaç değildir. Bununla birlikte düşünce, şiirde açık bir biçimde iletilmeden sezdirme yoluyla duygu ve hayal dünyasından sızdırılarak okuyucuya hissettirilebilir.

Şiirin Ahenk Unsurları

- ❧ Şiire ahenk katan temel unsurlar **ölçü** ve **kafiyedir**. Türk şiirinde başlangıcından bugüne iki türlü ölçü kullanılmıştır:
- ❧ **Hece ölçüsü**; edebiyatımızın ilk dönemlerinden itibaren kullanılan bu ölçü, şiirde mısralardaki hece sayısının eşitliğine dayanır.
- ❧ **Aruz ölçüsü**; şiirde mısralardaki hecelerin uzun veya kısa, açık ya da kapalı olma esasına dayanır. Klasik şiirimizde kullanılmış, günümüzde de bazı şairler tarafından kullanılmaktadır.

Şiirin Ahenk Unsurları

☞ Diğer bir ahenk unsuru olan ve mısra sonlarındaki benzerliğe dayanan *kafiye*nin de yarım (mısra sonlarındaki tek ses benzerliği), *tam* (iki ses benzerliği), *zengin* (ikiden fazla ses benzerliği), *tunç* kafiye (bir mısra sonundaki sözcüğün diğer mısra sonundaki sözcüğün içinde aynen yer alması), *cinaslı* (anlamları ayrı olduğu halde yazılışları ve söylenişleri aynı olan sözcüklerin bulunması) gibi çeşitleri vardır. Şiirde mısra sonlarında yazılışları, görev ve anlamları aynı olan ek ve sözcüklere de *redif* denir.

Şiir

❧ Biçim özellikleri yönünden ölçü ve kafiyenin, nazım birimi olarak da mısranın esas alınmadığı şiirlere *serbest şiir* denilmektedir. Serbest şiirlerde ahenk; seslerin özellikleri, vurgu ve dilin kullanımıyla sağlanmaktadır.

Şiir Türleri

- Şiirler konularına göre çeşitli sınıflara ayrılır.
Bunlardan bazıları aşağıdakilerdir:
- Epik Şiir
- Lirik Şiir
- Pastoral Şiir
- Didaktik Şiir
- Satirik Şiir
- Dramatik Şiir

Epik Şiir

☞ Kahramanlık, tarih ve yurt sevgisi gibi konuları işleyen şiirlerdir. Destanlar ilk epik şiirlerdir. Bu nedenle en eski şiir türünün epik şiir olduğu söylenebilir. Bir ulusun yaşadığı savaşlar ve kahramanlıklar bu şiirin ilham kaynaklarıdır. Kahramanlıklar olağanüstü öğelerle dikkat çekici hale getirilebilir. Tanzimat'tan sonra başlayan edebiyatta yenileşme sürecinde Namık Kemal'in şiirleri, milli edebiyat döneminde Mehmet Akif Ersoy'un, XX. yüzyıl şiirindeyse Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın, Ceyhun Atıf Kansu'nun, Nazım Hikmet'in özellikle Kurtuluş Savaşı'nı anlattıkları şiirleri örnek gösterilebilir. Necip Fazıl'ın Sakarya Türküsü gibi şiirleri de epik şiirin modern örneklerindedir. İsmet Özel'in bazı şiirleri de epik türün kapsamına girer.

Epik Şiir

Örnek Metin:

Bayrak

Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü,
Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
Işık ışık, dalga dalga bayrağım!
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.
Sana benim gözümle bakmayanın
Mezarını kazacağım.
Seni selamlamadan uçan kuşun
Yuvasını bozacağım.
...

Arif Nihat Asya

Şiirin devamı için [tıklayınız.](#)

Lirik Şiir

❧ Aşk, tutku, sevgi, özlem, acı, ölüm gibi derin hisleri konu edinen şiirlere lirik şiir adı verilmiştir. Bu şiir türü romantizm akımıyla güçlenir. Divan edebiyatında gazeller, şarkılar; halk şiirinde türküler, ağıtlar, güzelleme türündeki koşmalar lirik şiirin kapsamına girer. Divan şiirinde Fuzulî, Nedim, halk şiirinde Karacaoğlan, Erzurumlu Emrah, Aşık Veysel, modern Türk şiirinde Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Cahit Sıtkı Tarancı gibi şairler bu türün temsilcilerine örnek olarak verilebilir. Ümit Yaşar Oğuzcan, Can Yücel, Attila İlhan, Turgut Uyar, Ahmet Arif gibi şairlerin pek çok şiiri lirik şiir türünün kapsamına girer.

Lirik Şiir

Örnek Metin:

Serenad

Yeşil pencereden bir gül at bana,
Işıklarla dolsun kalbimin içi.
Geldim işte mevsim gibi kapına
Gözlerimde bulut, saçlarımda çiğ.
Açılan bir gülsün sen yaprak yaprak,
Ben aşkımla bahar getirdim sana;
Tozlu yollarından geçtiğim uzak
İklimden şarkılar getirdim sana.

...

Ahmet Muhip Dıranas

Şiirin devamı için [tıklayınız.](#)

Pastoral Şiir

Doğayı ve doğanın öğelerini konu edinen şiirlerdir. Divan şiirinde ve halk şiirinde doğa çok önemli bir öğedir. Ancak salt doğanın anlatımı söz konusu değildir. Doğa şiirin ayrılmaz parçasıdır ve şair doğadan beslenerek kurar şiirini. Modern Türk şiirinde ise doğanın anlatımını yeni bir soluk getiren kişiler vardır. Tanzimat döneminde Abdülhak Hamit Tarhan, Servet-i Fünun'da Tevfik Fikret ve Cenab Şehabettin doğayı duygu ve düşüncelerini aktarırken şekillendirdikleri bir araç olarak kullanırlar. Cumhuriyet döneminden sonra ise Anadolu'nun güzelliklerini anlatmak için pek çok pastoral şiir yazılmıştır. Özellikle Beş Hececiler olarak bilinen şairlerin doğayı konu edinen şiirleri vardır.

Pastoral Şiir

Örnek Metin:

Çoban Çeşmesi

Derinden derine ırmaklar ağlar,
Uzaktan uzağa çoban çeşmesi,
Ey suyun sesinden anlıyan bağlar,
Ne söyler su dağa çoban çeşmesi.
"Goynunu Şirin'in aşkı sarınca
Yol almış hayatın ufuklarınca,
O hızla dağları Ferhat yarınca
Başlamış akmağa çoban çeşmesi...
"O zaman başından aşkındı derdi,
Mermeri oyardı, taşı delerdi.
Kaç yanık yolcuya soğuk su verdi.
Değdi kaç dudağa çoban çeşmesi.

...

Faruk Nafiz Çamlıbel

Şiirin devamı için [tıklayınız.](#)

Didaktik Şiir

☞ Bir şeyler öğretmek, bilgi vermek amacıyla yazılan, duygunun değil düşüncenin ön planda olduğu şiirlerdir. Sadece öğretmek amacıyla değil okuru bir konuya ikna etmek ve belli bir düşünceye yönlendirmek için yazılır. Manzum fabllar da didaktik şiir örnekleridir. Divan edebiyatından Nâbî'nin Hayriyye'sini örnek verebiliriz. Tevfik Fikret'in çocuklar için yazdığı Şermin'de yer alan şiirleri, Şinasi ve Orhan Veli'nin manzum fablları didaktik şiir kapsamında düşünülebilir.

Didaktik Şiir

Örnek Metin:

İster isen anlamak cihânı,
Öğrenmeli Avrupa lisânı.

Bilmek gerek ordaki fûnunu.
Terk eyle taassub u cünûnu.

Taklit ile aslını unutma,
Milliyetini hâkir tutma.
Ziya Paşa

Dramatik Şiir

☞ Bir olayı, durumu öyküleyen ve canlandıran şiirlerdir. Tiyatroyla şiirin iç içe olduğu Antik Yunan tiyatrosundaki tragedya metinleri bu şiirin örneklerindedir. Türk edebiyatında bu şiir türünün güçlü bir geleneği yoktur. Nazım Hikmet'in Memleketimden İnsan Manzaraları kitabı, modern Türk şiirinde dramatik şiiri türünün güçlü örneklerini içerir.

Dramatik Şiir

Örnek Metin:

Memleketimden İnsan Manzaraları

Atlantiğin dibinde upuzun yatıyorum, efendim,
Atlantiğin dibinde
dirseğime dayanmış.
Bakıyorum yukarıya:
bir denizaltı gemisi görüyorum,
yukarıda, çok yukarıda, başımın üzerinde,
yüzüyor elli metre derinde,
balık gibi, efendim,
zırhının ve suyun içinde balık gibi kapalı ve ketum.

...

Nazım Hikmet

Şiirin devamı için [tıklayınız](#).

Satirik Şiir

☞ Eleştirel yönü ağır basan şiirlerdir. Çoğunlukla taşlama, hiciv, yergi öne çıkar bu tür şiirlerde. Akıl ve espri gücü önemlidir. Şair belirli bir sorun, durum, toplumsal olay, siyasal gündem, politik kişi hakkında bazen acıtıcı bazen de bıyık altından güldürücü bir tona sahiptir. Divan şiirinde hicviyyeleriyle tanınan Nef'î, halk şiirinde taşlamalar, XIX. yüzyılda Ziya Paşa'nın, Şair Eşref'in şiirleri, modern Türk şiirinde Neyzen Tevfik'in, Ümit Yaşar Oğuzcan'ın, Orhan Veli'nin bazı şiirleri bu türe örnek olarak söylenebilir.

Satirik Şiir

Örnek Metin:

Yiyin efendiler yiyin, bu han-1 can-feza sizin
Doyunca, tıksırınca, çatlayıncaya kadar yiyin
Verir zavallı memleket, verir ne varsa, malını
Vücudunu, hayatını, ümidini, hayalini
Bütün ferağ-1 halini, olanca Őevk-i balını
Hemen yutun düşünmeyin haramını, helâlini...

...

Tevfik Fikret

Şiirin devamı için [tıklayınız.](#)

Tiyatro

- ☞ Sahnede seyirciler önünde sergilenmek üzere yazılan metinlere tiyatro denir. Tiyatro metinlerindeki karakterlerin el, kol hareketlerine *jest*, yüz ifadelerine *mimik*, oyunun sergilendiği yerin fiziki özelliklerine de *dekor* denir.
- ☞ Tiyatro eserlerinin oynandığı yere ve eserlerin küçük bölümlerine *sahne* denilir. Sahneler birleşerek büyük bölüm olan *perdeleri* oluşturur.

Tiyatro

- ❧ Tiyatroda dramatik dil hakimdir çünkü tiyatro sadece okunmak için değil, aynı zamanda oynanmak için yazılır. Klasik tiyatrolarda giriş, gelişme, sonuç bölümleri ve zaman, mekan, olayda birliğe dayanan üç birlik kuralı yer almaktadır. Modern tiyatrolarda ise bu kurallara bağlı kalınmamaktadır.
- ❧ Tiyatrolar konularına göre trajedi, komedi, dram, opera gibi çeşitli adlar almaktadır.

Tiyatro Türleri

☞ Konusunu tarihten alan tiyatro eserleri *trajedi*, kişi ve olayların, durumların, sorunların, insanların gülünç yönlerinin ortaya konulduğu hem güldüren hem de ders veren, eleştiren tiyatro eserleri de *komedi* olarak adlandırılmaktadır. Komedi ile trajedinin özelliklerini içinde barındıran *dramda* ise hayatın komik, üzücü vs. tüm yönleriyle ortaya konulması esastır. *Opera*, *operet* gibi tiyatro eserleri de müzikli olarak icra edilir.

Tiyatro

☞ Türk Tiyatrosunun doğuşundan itibaren en güçlü türü, komedidir. Geleneksel Türk tiyatrosunda temel oyun biçimleri çoğunlukla güldürüye dayanır. Gölge oyunu (Karagöz ve Hacivat) da orta oyunu da konusunu günlük hayattaki gerçeklerden alan türlerdir.

Tiyatro

☞ Gölge oyununda Karagöz ve Hacivat, orta oyununda Kavuklu ve Pişekar, sosyal, düşünsel ve kültürel bakımdan birbirine zıt ve daima bir arada olan tiplerdir. Oyundaki en büyük güldürü ögesi, bu tipler arasındaki çatışmadan doğar. Onların çevresinde yan tipler sıralanır. Gölge oyunu da orta oyunu da Osmanlı İmparatorluğu'nun renkli ve zengin yapısının açık bir temsilidir.

Gölge oyunu ile ilgili video için [bakınız](#).

Orta oyunu ile ilgili video için [bakınız](#).

Gölge Oyunu

Orta Oyunu

Orta Oyunu

Tiyatro

- ❧ Türk tiyatrosunda trajedi türüne örnek olarak; Abdülhak Hamit Tarhan'ın Shakespeare'in tragedyaları etkisinde eserler yazdığı görülür.
- ❧ Batılı anlamda ilk Türkçe oyun olan Şinasi'nin yazdığı Şair Evlenmesi de komedi türündeki ilk tiyatrodur. Ahmet Vefik Paşa'nın Moliere uyarlamaları da komedi türünün Türk tiyatrosundaki örneklerindedir. Modern Türk tiyatrosunda Aziz Nesin'in, Haldun Taner'in oyunlarında geleneksel Türk komedi anlayışıyla modern tiyatronun eleştirel yaklaşımı kaynaşır.

Tiyatro

- ❧ Cumhuriyet'in ilk döneminde tiyatro alanında eser veren başlıca sanatçılar şunlardır:
- ❧ Aka Gündüz,
- ❧ Faruk Nafiz Çamlıbel,
- ❧ Musahipzade Celal,
- ❧ Yakup Kadri Karaosmanoğlu,
- ❧ Reşat Nuri Güntekin,
- ❧ Ahmet Kutsi Tecer,
- ❧ Necip Fazıl Kısakürek

Tiyatro

- ❧ Cumhuriyetin ikinci döneminde önemli eserler veren sanatçılar da şunlardır:
 - ❧ Cevat Fehmi Başkut, Haldun Taner, Tarık Buğra, Sabahattin Kudret Aksal, Recep Bilginer, Güngör Dilmen, Orhan Asena, Turan Oflazoğlu, Sermet Çağan, Necati Cumalı, Oktay Arayıcı, Vasıf Öngören, Melih Cevdet Anday, Başar Sabuncu, Dinçer Sümer, Turgut Özakman, Refik Erduran, Bilgesu Erenus, Tuncer Cücennoğlu, Murathan Mungan, Ülkü Ayvaz, Ferhan Şensoy, Mehmet Baydur.
- Modern tiyatro örneği için [tıklayınız.](#)

Senaryo

Modern zamanların gitgide gelişen sinema hareketi içinde, filme alınacak tiyatro tekniğine uygun yazılmış, diyaloglara dayandırılmış metinlere verilen addır. Oyuncuların hangi durumlarda ne yapacakları bu metinlerde belirtilir. Konuşmaların davranışlara uyması için filmin yönetmeni ile senaryo yazarı arasında işbirliği olmalıdır. Senaryolar da hikaye anlatırlar, ama bu hikayeler belli bir anlatım aracına uygun olacak şekilde yazılmak zorundadır.

Senaryonun Aşamaları

Taslak Öykü (Sinopsis): Tema seçilip konu belirlendikten sonra geliştirerek, yazmaya karar verdiğiniz film öyküsünün en kısa yoldan 1-2 sayfa içinde özetlenmesidir.

Ayrımlama Senaryosu: Ayrımlama senaryosunda senaryo biçimsel parçalara bölünür. Senaryonun biçimsel bölümlenmesi büyükten küçüğe doğru şöyle sıralanır: Bölüm, Ayrım, Sahne, Çekim.

Senaryonun Aşamaları

- ❧ Geliştirim Senaryosu (Treatment): Öyküdeki her çekim içeriği ve bunun ayırım içindeki yeri tam olarak belirtilerek tıpkı perdede görüntüleneceği biçimde yazılır.
- ❧ Çekim Senaryosu (Shooting Script): Çekim senaryosu, geliştirimde genişletilen, ayırımlama evresinde bölüm, ayırım, sahnelere -ve hatta çekimlere- ayrılan metnin; sinemanın tekniğine göre (değişik kamera konumları, çeşitli açılardan, ölçeklenen çekimler) düzenlenmesidir.

Başvuru Kaynakları

- ❧ Demir, Nurettin ve Emine Yılmaz (2009). *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*. 1. Basım. Ankara: Nobel Yay.
- ❧ *Üniversiteler İçin Türk Dili El Kitabı*. (2010). Ed. Mustafa Durmuş. 1. Basım. Ankara: Grafiker Yay.
- ❧ *Üniversiteler İçin Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*. (2013). Ed. Erdoğan Boz ve Ertuğrul Yaman . 4. Basım. Ankara: Yargı Yay.